

عنوان مقاله: تربیت دینی فرزندان

نویسنده مقاله: ریحانه ایزدی

کارشناس ارشد رشته فقه و حقوق اسلامی

کارشناس امور تربیتی اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی

Email: reihanehizadi@Gmail.com

چکیده:

از دیر باز، دغدغه فکری انسان، موضوع تعلیم و تربیت و روش های دستیابی به آن بوده و همواره در تمامی ادوار، این امر توجه آدمی را به سوی خود معطوف کرده است. تربیت، عبارت است از پرورش دادن، یعنی استعداد های درونی را که بالقوه در یکی شیء موجود است به فعلیت در آوردن و پروردن. تربیت دینی فرآیندی است هدفدار که می خواهد رفتار را دینی کند، مطابق با شاخصه های دینی. در این مقاله سعی شده مراحل سنی تربیت دینی با رعایت ظرفیتهای مطرح شود و با توجه به شرایط موجود جامعه راز سستی عقاید در فرزندان مورد بحث قرار می گیرد و از سه اصل تدریجی بودن و اصل احترام و اصل اعتدال به عنوان ملزومات تربیت دینی یاد شده است و در انتها روش تربیت دینی از راه ارادت به اهل بیت علیهم السلام با توجه به روایات مطرح شده است.

کلمات کلیدی:

تربیت دینی - تربیت - تربیت اسلامی - تعلیم و تربیت - خانواده دینی

مقدمه :

آیات و روایات موجود همه حاکی از آن است که دین اسلام به امر آموزش و همچنین تربیت دینی به صورت ویژه اهمیت زیادی می دهد . اما آنچه در آموزش و تربیت دینی با توجه به ویژگی خاص آموزه های دینی و مسایل تربیتی اهمیت دارد، استفاده از روشهایی است که بتوان به اهداف تعیین شده نایل آمد . امروزه بسیاری از معلمین و استادان امور دینی و تربیتی نسبت به آموزش و تربیت مخاطبان، توفیق چندانی ندارند . آنچه در مرحله اول براساس یک تجربه عام از علت این ناکامی می توان سخن به میان آورد، استفاده نکردن از روش های متنوع آموزشی و تربیتی و در نظر نگرفتن شرایط سنی و ظرفیتهای در بعد دینی است . آنچه امروزه بیشتر در امر آموزش و تربیت دینی استفاده می شود، روش خطابه و یک طرفه است؛ که این روش موجب دلزدگی دینی و سستی عقاید می شود ، در حالی که برای رسیدن به اهداف الهی شیوه های آموزشی و تربیتی متنوعی متصور است . آنچه در این مقاله به آن پرداخته شده است بررسی شیوه های آموزش و تربیت دینی در اسلام است که قطعاً این امر در زمان فعلی می تواند در موفقیت اهداف آموزش و تربیت دینی تأثیر زیادی داشته باشد.

از آنجا که بشر همواره به دنبال سعادت و خوشبختی است و از نظر ما سعادت واقعی بشر در گرو دین و دینداری است و نهاد خانواده به عنوان اولین کانونی که کودکان در آن پرورش می یابند، نقش اساسی در امر تربیت دینی دارد و تربیت، تکلیفی است که در گام های اول به عهده والدین است و قابل فرو گذاردن نیست و رشد و تعالی فرزندان متوقف بر ادای به موقع و درست این تکلیف توسط خانواده است . موفقیت خانواده ها در این مهم منوط به اینست که در درجه اول خودشان دارای اعتقادات محکمی بوده و در بیان و عمل به اعتقادات دینی مستمر و قاطع عمل کرده و از الگوهایی چون ائمه اطهار علیهم السلام بهره گیرند.

عنوان مقاله: تربیت دینی فرزندان

Email: reihanehizadi@Gmail.com

نویسنده: ریحانه ایزدی

نهاد خانواده به عنوان اولین کانونی که کودکان در آن پرورش می یابند، نقش اساسی در امر تربیت دینی دارد. در قرآن کریم، برخی آیات به صراحت بر مسئولیت تربیتی خانواده تاکید دارد. در قرآن کریم، برخی آیات به صراحت بر مسئولیت تربیتی خانواده تاکید دارد، از جمله آیات ذیل:

۱- آیه ۶ سوره تحریم: «ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن، انسان ها و سنگ ها هستند، نگاه دارید.»

۲- آیه ۲۳۳ سوره بقره: «... پدر و مادر حق ندارند به کودک ضرر بزنند» ...

۳- آیه ۱۳۲ سوره طه: "خانواده خود را به نماز دستور ده و خود نیز بر انجام آن از خود استقامت نشان بده."

۴- آیه ۱۳ سوره لقمان: "به خاطر آور زمانی را که لقمان در حالی که فرزندش را موعظه می کرد، به او گفت: ای پسر، چیزی را شریک خدا قرار نده، زیرا که شرک، ظلم بزرگی است."

۵- بنابراین، تربیت، تکلیفی است که در گام های اول به عهده والدین است و قابل فرو گذاردن نیست و رشد و تعالی

فرزندان متوقف بر ادای به موقع و درست این تکلیف توسط خانواده است.

تربیت دینی را می توان "فراهم آوردن بستری مناسب برای هر چه بهتر شکوفا شدن استعداد های فرد از درون در جهت بعد اعتقادی و گرایشی آن" دانست: چنانچه تعلیم (یا تعلیمات) دینی همان تقویت دین است. تربیت دینی، این حس زیبا را به فرزندان انتقال می دهد که دین داری و خداپرستی، عامل نیک بختی، امنیت درونی و درک لذت واقعی از زندگی است. احساس دینی، لطافت روحی و تعادل روانی را برای انسان به ارمغان می آورد. والدین باید در محیطی سالم، متعادل و جذاب، در تربیت

دینی کودکان و نوجوانان بکوشند. در تربیت دینی، پرورش حس مذهبی، باید مقدم بر دانش و اطلاعات مذهبی باشد. زیرا تربیت دینی، زیستن با باورهای قلبی است، نه صرفاً «دانستن و حفظ کردن اطلاعات مذهبی.»»

می توان گفت دین، زندگی ما را وسعادت دنیا و آخرت ما را تامین می کند. ما این را باور داریم و باید این باور را به فرزندان و جوانان مان منتقل کنیم که با دین داری واقعی، استعدادهای ما شکوفا می شود. با دین داری می توانیم در روابط خانوادگی، بهتر تفاهم و سازگاری داشته باشیم.

فرزندان ما همان چیزی می شوند که ما هستیم، نه آنطور که دلمان می خواهد پس باید در تربیت آنها به مسائل گوناگونی توجه داشته باشیم.

تربیت مکاتب غیر الهی در این زمینه، نتوانسته است زندگی امن و آرامی را ایجاد کند. در حال حاضر خودکشی در پیشرفته ترین و بهترین نظام های آموزشی آمریکا و اروپا، بیداد می کند.

فرایند دین پذیری و ایمان به ارزش های دینی، متناسب با سن فرد و تحولات روحی او پدیدار می شود. بدیهی است شناخت ویژگی های سنی و نیازهای عاطفی کودکان و نوجوانان، می تواند والدین را در شکل دهی هویت دینی فرزندان یاری کند. باورهای مذهبی و گرایش عمیق تر به آموزه های دینی، زمانی برای کودک معنا می یابد که با نیازهای درونی او ارتباط داشته باشند. این وظیفه والدین و مربیان است که متناسب با نیازهای کودک، به معرفی آموزه های دینی بپردازند. «ترس و ارباب و تهدید، در تربیت انسان ها عامل تربیت نیست یعنی استعدادهای هیچ انسانی را از راه ترساندن، زدن، ارباب و تهدید نمی شود پرورش داد.» امام علی (ع) در این رابطه در حکمت 184 نهج البلاغه بیان فرموده است:

دست یافتن به ایمان دینی، انسان را در رسیدن به آرامش روانی کمک می کند و اضطراب های او را فرو می نشاند. این آرامش به چند دلیل به وجود می آید؛ اول این که فرد از حالت بلا تکلیفی و سردرگمی خارج شده خط سیر فکری و عملی روشنی می یابد؛ ضمن این که اعتقاد به خدا افق دید او را از سطح این دنیای مادی فراتر می برد و نا کامی در زمینه های مادی و دست نیافتن به همه خواسته های خود با وجود کمبودهای احتمالی، او را از پا در نمی آورد و گرفتار یاس و ناآرامی نمی شود؛ دیگر این که نیاز انسان به توجه به خدا و داشتن ارتباط قلبی با او نیازی فطری است که اگر برآورده نشود، انسان را با ناآرامی پنهان و آشکار روبرو می سازد؛ در توجه به خدا آدمی به آرامش آمیخته با رضایت و خشنودی می رسد و از قید اضطراب های درونی می دهد.

باید دل‌ها را از ناحیه میل و رغبت بدست آورید. «اگر قلب مورد اکراه و اجبار قرار گیرد، کور می‌شود.» اندیشمند شهید مرتضی مطهری در توضیح این فرمایش امام علی (ع) می‌گوید: «روح و یا دل انسان همانند تن و جسم او خسته و ملول می‌شود. در این صورت، نباید افکار سنگین را بر قلب و روح تحمیل کرد. در این حالت، باید با عرضه مسایل نشاط برانگیز و خوشحال کننده، دل را از کسالت خارج کرد.»»

مراحل سنی تربیت دینی

آن گونه که روان‌شناسان تحقیق کرده‌اند، حس دینی مانند سایر نیازها و فرایندهای روانی، مراحل سنی خاصی دارد.

مرحله اول: رفتاری و تقلیدی است. کودک در این مرحله، اعمال دینی پدر و مادر را به لحاظ ظاهری و فیزیکی تقلید می‌کند. به عنوان مثال هنگامی که والدین به نماز می‌ایستند، کودک نیز در مجالست با آنها همان رفتار را بدون توجه به ماهیت ارزشی و اعتقادی آن، به شکل صوری، تقلید می‌کند. این تقلید هرچند از محتوا برخوردار نیست، اما روان‌شناسان می‌گویند که جنبه ظاهری رفتارهای مذهبی، در نگرش دینی کودک تأثیر می‌گذارد. این مرحله معمولاً از ۳ یا ۴ سالگی تا ۶ سالگی ادامه دارد.

مرحله دوم: فرایند تربیت دینی، مربوط به سن ۶ تا ۱۱ سالگی است. در این مرحله کودک علاوه بر رفتارهای تقلیدی، از احساسات و عواطف والدین در حوزه دین تأثیر می‌پذیرد و انس و گرایش عاطفی کودک به عبادت، در وی شکل می‌گیرد. هر قدر والدین در انجام اعمال و فرایض دینی، از احساسی عمیق تر برخوردار باشند، کودک نیز این احساسات و عواطف را به شکلی دقیق تر در صفحه ذهن خود ثبت می‌کند. به گونه‌ای که شخصاً «به عبادتی مثل گرفتن روزه اقدام می‌کند و در هنگام انجام رفتار دینی، جلوه‌هایی از عواطف قلبی خود را به آفریدگار جهان به نمایش می‌گذارد.»»

مرحله سوم: رشد احساس دینی، مصادف با دوران نوجوانی یعنی از سن ۱۱ تا ۱۶ سالگی است. در این دوران، گرایش‌های حسی و عاطفی، کم‌کم جای خود را به استدلال و برهان شناختی می‌دهد. نوجوان در این مرحله، تعالیم دینی و اعمال مذهبی را با استدلال و از روی عقلانیت می‌پذیرد. این مرحله در تربیت دینی، مرحله‌ای مهم و حساس است.

آخرین مرحله از روند تربیت دینی، مرحله عرفانی است: همان‌طور که گفتیم، این مرحله از سوی روان‌شناسان به مرحله «شکوفایی مذهبی» تعبیر می‌شود. در این مرحله، علاوه بر استدلال شناختی، تجربه و احساس قلبی به تعالیم دین نیز در

فرد وجود دارد. البته موفقیت در مرحله آخر تربیت دینی، زمانی تحقق می یابد که مراحل قبلی، سیر طبیعی و منطقی خود را طی کرده باشد.

بنابراین تحول حس دینی و مراحل پیوسته آن، نشان دهنده وجود یک نیاز بنیادی به دین در ساختار روانی و فطری بشر است. اگر زمینه های مساعد تربیتی فراهم باشد و از آن مهم تر، عوامل آسیب زای تربیت دینی از صحنه و محیط خانواده و اجتماع حذف شود، با سهولت شاهد شکوفایی احساس دینی به زیباترین وجه در نوجوانان و جوانان خواهیم بود.

رعایت ظرفیتها

با توجه به مراحل که مطرح شد، می توان نتیجه گرفت، تربیت دینی باید متناسب با سن و توانمندی های احساسی، فکری و عقلی کودکان و نوجوانان باشد.

در سنین کودکی در واقع درک و فهم کودک نسبت به مسائل مذهبی بسیار محدود است و به همین نظر او دائماً در زمینه های گوناگون به سؤال و پرسش می پردازد تا دامنه اطلاعات خود را وسیع تر سازد. پرسش های او نشانه ی علاقه مندی او به عقلانی و مستدل کردن اطلاعات مذهبی است و برای مربی نقطه مثبتی می باشد.

آنچه مهم است دادن پاسخ به سؤالات است که باید درست و قانع کننده باشد. ما نیاز نداریم که با استدلال نیرومند و قوی به کودک جواب دهیم؛ زیرا او در این رابطه شاید نتواند حقایق را درک کند و مبانی درک منطقی و مستدل او چندان رشدی ندارند؛ ولی ضروری است پاسخ ها قاطع باشند آن چنان که او را قانع کنند نه ساکت، قلب پاک و منزّه او باید آن را بپذیرد و ذهنش آن را در خود جای دهد.

موفقیت در این امر بسته به آن است که والدین و مربیان، خود اعتقادات و اطلاعات روشنی داشته باشند و به آنچه که می گویند مؤمن باشند. اگر جای ابهامی در زمینه ای خاص برایشان وجود دارد از خود دور سازند و در پاسخ هم خود را در وضع درک و فهم و موقعیت کودک قرار دهند.

اگر والدین رفتار و گفتار، رفت و آمدها، معاشرت ها، خور و خواب ها و موضعگیری هایشان همه رنگ مذهب داشته باشد و نماز خود را در اول وقت بخوانند و روح خیر خواهی نسبت به همنوع را در خود زنده و متجلی سازند و به طور مداوم و مستمر عمل کنند فرزندشان از آنها درس می آموزند و این رفتارهای مذهبی در آنها به صورت عادت درمی آید.

گرایش‌های باطنی و اشتیاق درونی بزرگسالان به امور معنوی، بر کودکان تأثیر بسیار می‌گذارد. گاهی صدق و صفای درون و وقار معنوی والدین و مربیان، مؤثرتر از آموزش‌های کلامی و مستقیم دینی است. بنابراین والدین باید به تهذیب درون و اخلاص و صداقت در گفتار و رفتار خود اهمیت دهند.

ما باید در اعمال مذهبی ظرفیت جسمانی، روانی، فکری و عاطفی کودک را در نظر بگیریم و ببینیم تا چه حد آمادگی پذیرش و عمل دارد.

در مورد نوجوانان و بحث و گفتگو با آنها نباید مسائلی را که فراتر از سطح درک و فهم اوست مطرح کرد که این کار به ایجاد اغتشاش فکری در او منتهی خواهد شد و مشکلی را حل نخواهد کرد. توجه به ویژگی‌ها و مقتضیات مختلف مراحل گوناگون رشد ایجاب می‌کند که ما در هر مرحله‌ای متناسب با قدرت درک و فهم آن مرحله با نوجوان به بحث و گفتگو پردازیم و به تدریج و آرام آرام او را با مسائل بالاتر آشنا سازیم.

راز سستی عقاید

این که چرا برخی از افراد با این که در خانواده مذهبی به دنیا آمده‌اند ولی دچار سستی در عقاید هستند به چند مورد می‌توان اشاره کرد:

-عدم آگاهی و معرفت نسبت به مسائل مذهبی

-وجود تناقض در رفتار و کردار، در گفتار و عمل والدین و مربیان که کودک را نسبت به آنها بدبین می‌سازد.

-اعمال روش‌های خشک و مستبدانه در آموزش مذهبی و درخواست اطاعت کورکورانه و بی‌قید و شرط.

-عدم توان استدلال منطقی در این رابطه که وجودش برای دفاع از کیان عقیدتی هرکس ضروری است.

-وجود افسانه و اساطیر و خرافات و موهومات و شبهات به اسم مذهب که سبب بدنام کردن مذهب می‌شود.

-عدم ایجاد رابطه بین دین و دانش و حتی اصرار به متضاد نشان دادن این دو مسئله.

-القاء ترک لذات به اسم دین، بدین ادعا که لازمه دینداری ترک لذات است.

-وجود تفاوت بین آنچه که از لحاظ تعالیم مطرح می شود و عمل آن در اجتماع .

-تحمیل بدون در نظر داشتن ظرفیت جسمی و روانی کودک .

-معاشرت های بی بند و بار و بی ضابطه که موجبات فساد و گمراهی ها را فراهم می آورند .

-زرق و برق های فسادانگیز محیط و القائنات ناروا در این رابطه که ناشی از تلاش جاهلان و دشمنان دوست نما است.

ملزومات تربیت دینی

برای داشتن فرزندی دیندار رعایت این سه نکته ضروری است:

تدریجی بودن تربیت

یکی از مهم ترین اصول در تربیت دینی، اصل تدریج است . هر چیزی ظرفیت و اندازه ای خاص دارد . پرورش ابعاد روحانی انسان هم از ضابطه و قانون تدریج و تکامل پیروی می کند. پرورش دینی باید با برنامه ریزی زمانبندی شده متوازن، همراه با تربیت بدن و به پیروی از عقل، همتی بر شناخت نیازها، علایق و قابلیت ها انجام گیرد .

کودکی که هیچ انسی با نماز نداشته، یک دفعه مکلف می شود که شبانه روز هفده رکعت نماز بخواند و یا دختر خانمی که هیچ گونه پایبندی، گرچه اندک به پوشش نداشته، الان مجبور می گردد حجاب را به طور کامل رعایت کند نماید! طبیعی است که دچار وحشت می شود. ما باید برای آمادگی بیشتر آنها و جلوگیری از دلزدگی و خستگی آرام آرام و مستمر و به صورت تدریجی آنها را به سوی گرایشات دینی سوق دهیم

رعایت اصل احترام

انسان ها از نظر روانی، به احترام نیاز دارند و غالباً به افراد و پدیده هایی توجه می کنند که نیاز آنها را تأمین نماید، بدین جهت یکی از اصول اساسی در تربیت دینی، توجه به «اصل احترام» است.

بدون احترام و گرامی داشت شخصیت کودک، توفیق چندانی در تربیت دینی نخواهد بود. به خاطر اهمیت این اصل، رسول اعظم (ص) به عنوان والاترین الگوی تربیتی و بزرگ‌ترین مربی انسان‌ها، اهتمام خاصی نسبت به گرامیداشت و احترام به کودکان داشتند. در برخورد با امام حسن و امام حسین علیهماالسلام توجه به این اصل را در سیره تربیتی حضرت رسول (ص) به خوبی می‌بینیم.

احترام به کودکان در سیره رسول اعظم (ص) اهمیت داشت و گاهی اتفاق می‌افتاد حضرت جهت رعایت حال کودکان، نماز خود را به سرعت پایان می‌داد.

رعایت اصل اعتدال

یکی دیگر از اصول تربیت اسلامی اصل اعتدال است. با توجه به ظرفیت‌های مختلف انسان‌ها، این اصل در تربیت دینی ضرورت جدی پیدا می‌کند.

اعتدال است که انسان را به صراط مستقیم هدایت می‌کند. والدین عاقل توجه به اصل اعتدال را در تربیت دینی همیشه مورد توجه قرار می‌دهند. عدم توجه به این اصل مهم و اساسی، همچون آفتی است بر سرزمین وجود تربیت‌شونده که ریشه دین و دینداری و ایمان فطری او را می‌خشکاند. برون‌رفت از مسیر اعتدال در تربیت دینی بسیار آسیب‌زا است، از این رو در نظام تربیتی اسلام، توجه به اصل اعتدال همیشه مورد نظر بزرگان دینی قرار داشته، رمز موفقیت رسول اعظم (ص) در دعوت فراگیر و گسترده مردم، توجه به این اصل بوده است.

تربیت دینی از راه ارادت به اهل بیت علیهم السلام:

یکی از راه‌های رسیدن به تربیت صحیح دینی، آشنا کردن فرزندان با اهل بیت (علیهم السلام) و ایجاد محبت آنان است که با آشنایی از فنون و مهارت‌هایی و عملی نمودن آنها می‌توانیم موجبات سعادت و خوشبختی فرزندانمان را فراهم نماییم.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می‌فرمایند:

«أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ، حُبِّ نَبِيِّكُمْ وَحُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فَرِزْنَدَانِ تَانَ رَا بَا مَحَبَّتِ مَنْ وَ مَحَبَّتِ

خاندان من و محبت قرآن تربیت و تادیب کنید.» کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۵۶.

عشق به اهل بیت علیهم السلام زمینه ساز عشق به خداوند است و دوست داشتن اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله مهر ورزیدن به ارزش های والای الهی می باشد. رسیدن به قله رفیع کمالات معنوی و انسانی بدون دوستی اولیاء الهی ممکن نیست و پذیرش اعمال و زحمات یک مسلمان در گرو محبت و ولایت اهل بیت علیهم السلام می باشد. امام علی علیه السلام از رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل می کنند:

«لا تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسأل عن اربع ... و عن حبنا اهل البيت؛ امالی مفید، ص ۳۵۳.

در جلد هفدهم بحار، باب «مواعظ و اندرزهای حضرت صادق (علیه السلام) و سفارشها و سخنان حکمت آمیز آن حضرت» (از کتاب کشف الغمه) نقل شده است که:

به حضرت صادق (علیه السلام) عرض شد که زندگی خود را بر چه چیز بنا نهاده‌اید؟

حضرت فرمودند بر چهار چیز:

دانستم که عمل (و وظائف دینی) مرا، کسی غیر از من انجام نمی دهد، پس در انجام آن کوشش و مجاهدت نمودم؛ و دانستم که خداوند با عزت و جلال، بر همه اعمال من مطلع و آگاه است، پس (از نافرمانیش) حیا و شرم کردم؛ و دانستم که روزی مرا غیر از من کسی نمیخورد، پس (به وصول روزی خود) اطمینان خاطر پیدا نمودم؛ و دانستم که پایان امر من مرگ است، پس (به وسیله فرمانبرداری خداوند و تهیه زاد و توشه آخرت برای مرگ) مهیا و آماده گشتم؛

«هیچ کس را در کمالات و صفات زیبای انسانی با آل محمد صلی الله علیه و آله نمی شود مقایسه کرد، دیگران

که پرورده نعمت هدایت اهل بیت پیامبرند، هیچ گاه با آنان برابر نخواهند بود»

زمانی که فرزندان با فضایل اهل بیت (علیهم السلام) آشنا می شوند علاوه بر این که شناخت عمیق تری از آنان پیدا می کنند محبت آنان نیز در قلب شان ریشه می دواند و رشد می کند و همین امر زمینه را برای پذیرش امامت آنان نیز فراهم می آورد. اثر تربیتی دیگری که می تواند داشته باشد الگو سازی است، وقتی مخاطب با افرادی آشنا می شود که بسیاری از صفات عالی انسانی در آنها جمع شده آن افراد را به عنوان الگوی زندگی خود انتخاب می کند و سعی می کند در زندگی نیز در حد توان مانند آن افراد زندگی کند. البته برای بیان فضایل اهل بیت می توان با توجه به سن و میزان پذیرش فرزندان، از قالبهای شعر، قصه و حکایت استفاده نمود.

در روایتی امام صادق (علیه السلام) به فضیل می فرماید: «می نشینید و حدیث می گویند؟ گفت: آری فدایت شوم. امام (علیه السلام) فرمود: آن مجالس را دوست دارم ای فضیل [نام و یاد] ما را زنده نگه دارید خدا رحمت کند آن را که [نام و یاد] ما را زنده نگه می دارد. ای فضیل آن که ما را یاد کند یا ما را نزد او یاد کنند و به اندازه بال مگسی اشک از چشمانش جاری شود خدا گناهانش را می بخشد.» مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۲۸۲.

زنده نگه داشتن یاد اهل بیت (علیهم السلام) بویژه برپایی مراسم سوگواری امام حسین (علیه السلام) و یا شرکت دادن فرزندان در این مجالس علاوه بر فراهم نمودن زمینه برای آشنایی با معارف دینی و آشنایی با اهداف و راه و رسم زندگی آنها، موجب برقراری ارتباط معنوی فرزندان با اهل بیت (علیهم السلام) خواهد شد.

هر قدر محبت و دلباختگی و ارتباط قلبی با ائمه اطهار علیهم السلام بیشتر باشد، تبعیت و همرنگی و همراهی و همدلی با آنها نیز بیشتر خواهد شد. نقش عشق و محبت در ایجاد همسانی، همفکری و همراهی و هم سوئی بسیار مهم است و مردم پیوسته از چهره های محبوبشان الگو و سرمشق می گیرند. ایمان عاطفی به رهبری حتی در اطاعت سیاسی و اجتماعی هم تاثیر می گذارد و زمینه ساز تبعیتی عاشقانه می شود نه یک اطاعت رسمی و تشریفاتی. در این صورت میان «شناخت»، «عشق» و «پیروی» رابطه ای مستحکم به وجود می آید، زیرا معرفت محبت می آورد و محبت «ولایت و تبعیت».

امام علی علیه السلام در رابطه با درجات گوناگون دلباختگان اهل بیت علیهم السلام و نتیجه آن می فرماید:

«من احبنا بقلبه و اعاننا بلسانه و قاتل معنا بیده فهو معنا فی الجنه فی درجتنا، و من احبنا بقلبه و اعاننا بلسانه و لم یقاتل معنا اعداءنا فهو اسفل من ذلك بدرجه و من احبنا بقلبه و لم یعنا بلسانه و لا بیده فهو فی الجنه؛ بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۱۰۷»

هر کس ما را در دل دوست داشته باشد و با زبانش یاری کند و با دستش به دفاع از ما برخیزد (یعنی با تمام وجود دلباخته ما باشد)، در بهشت هم درجه و همنشین ما خواهد بود و هر که ما را با دل دوست بدارد و با زبان یاری کند و همراه ما با دشمنانمان نجنگد، یک درجه پایین تر خواهد بود و هر که با قلبش ما را دوست دارد ولی با زبان و دست به یاری ما نشتابد، در بهشت خواهد بود.» مهرورزی به دیگران یک نیاز فطری است، اما چه زیباست که انسان در بذل محبت، خوبان و برترین ها را برگزیند.

والسلام

منابع:

-متقی هندی، علی بن حسام الدین، کنز العمال، بیروت، مؤسسه الرساله، چاپ پنجم، ۱۴۰۱ ه ق، ج ۱۶، ص ۴۵۶.

-مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ترجمه جلد هفدهم، مترجم علی دوانی، «مواعظ و اندرزهای حضرت صادق (ع)

-آشتیانی جعفری، میرزا احمد، طرائف الحکم یا اندرزهای ممتاز، تهران، نشر هفته، ۱۳۹۰، ترجمه ج ۲، ص: ۳۲

-محدثی، جواد، عشق برتر، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸، ص ۱۴ و ۱۵.

-حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، موسسه آل البيت، ج ۱۴، ص ۳۹۵.

-مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، انتشارات صدرا، چاپ بیست و سوم، بهار ۱۳۷۳، ص ۵۷

-بخش اخلاق و عرفان اسلامی تبیان

مشخصات نویسنده:

نام و نام خانوادگی: ریحانه ایزدی
نام پدر: صابر
شماره پرسنلی: ۳۰۵۷۶۸۵۴
شغل: کارشناس امور تربیتی اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی
مدرک تحصیلی: فوق لیسانس فقه و حقوق اسلامی
تاریخ تولد: ۱۳۵۱
شماره تماس: ۰۹۱۵۵۰۷۲۸۸۴
آدرس: مشهد - فلسطین ۱۰ پ ۵۱ ط ۴